

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д.п.н. Дора Левтерова - Гаджалова,

ПУ „Паисий Хилендарски“

на дисертационен труд

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

в област на висше образование *Педагогически науки*

професионално направление *1.2. Педагогика*

докторска програма *Специална педагогика*

Автор: Ася Иванова Костова

Тема: Иновативен модел за редукция на учебното съдържание за работа с деца със СОП

Научен ръководител: доц. д-р Емилия Евгениева, СУ „Св.Климент Охридски“

1. Общо описание на представените материали

Представеният от Ася Иванова Костова комплект материали на хартиен носител е в съответствие със ЗРАСРБ и с Правилника за развитие на академичния състав на СУ.

Докторантката е приложила 4 броя публикации по темата на дисертационното изследване, като 3 от публикациите са в периодични български издания, а една от публикациите е представена на Докторантски научен семинар.

2. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Разработваната проблематика в дисертационния труд е актуална и с перспективна научно-приложна апликация. Редуцирането на учебното съдържание в работата с децата и учениците със СОП в образователната система често се субективизира спрямо учителските визии и представи с акцент на популярни и консервативни модели на обучение. Внасянето на иновативен модел за редукция на учебното съ-

държание е не само българска реплика на поставените цели пред образователната система в Стратегията 2020 на ЕС, но поставя на научни основи редуцирането на учебното съдържание в работата с децата със СОП.

3. Познаване на проблема

Докторантката Ася Костова познава нормативната и организационна среда, в която се реализира интегрираното обучение на деца със специални образователни потребности и иновационните модели и технологии на образованието, както в теоретичен, така и в практико-приложени план. Ясно изразен е творческият подход на Костова към литературния анализ на политики, стратегии и практики на образованието:

- разглеждането на иновациите не като цел, а като процес;
- конвенционалността на термина „редукция на учебно съдържание“ и научната прецизност на термина „реорганизация на учебното съдържание“;
- вертикален модел на иновациите в образованието;
- иновации на територията на класната стая и др.

4. Методика на изследването

Избраната методика на изследване позволява реализиране на поставената цели и три подцели, получаване на отговори на изведените 7 изследователски задачи и извежда ясна концептуалност във връзка с поставените три хипотези. Иновативният модел е с прецизно оформени форма и съдържание, като е представен таблично с „ядро“, учебно съдържание и програма за първото полугодие по програмната система „Моливко“ и ключови компетентности. За целите на изследователските търсения, докторантката структурира серия от последователни въпросници, съдържащи въпроси отнасящи се до знанията на учителите за организацията и парадигмата на процеса на интеграция на децата/учениците със СОП, демографски данни и въпросници относно необходимостта от инструментариум за работа с деца в интегрирана среда и оценка на диагностичния и интервенционния инструментариум.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Първа глава представя теоретична обосновка на дисертационното изследване, композирана в два параграфа. Първият параграф е разделен аналитично според анализирания проблематика в три части. В първата част се интерпретират съвременните концепции за формата и организацията на образованието на деца със специални образователни потребности. Фокус е поставен на:

- същността и организация, анализ и еволюция на интегрираното образование с кодификация и чрез нормативни актове, официални документи и научна литература с акцент на периода 2005 – 2013 г.;

- правото на образование от юридическа и образователна позиции, с анализ на терминологична обособеност, произход и значение;

- синергия и антагонизъм на интегрираното и включеното образование;

- ресурсните центрове за подпомагане на интегрираното обучение и възпитание на деца и ученици със специални образователни потребности и ролята на ресурсния учител в педагогическия процес.

Във втората част се внасят тълкувания:

- на иновациите в образованието с анализ на видовете иновации според сферата на действие и обхвата на приложението,

- иновациите в образованието и техните видове според обекта и обхвата на приложение, както и начините на разпространение на иновациите и основните направления за тяхното приложение в образователната система.

С тези части от първия параграф, Костова определено дава заявка за формулиране на нов научен проблем - иновационни модели в учебната дейност с деца със СОП.

В третата част е представен теоретичен модел за иновацията: реорганизация на учебното съдържание за работа с деца със специални образователни потребности чрез анализ на нормативно основание на възможност за реорганизация на учебното съдържание за работа с деца и ученици със специални образователни потребности; учебното съдържание, учебния план, учебната програма и оценяването и съдържанието и приложението на Европейската референтна рамка за ключовите компетенции.

Вторият параграф на първа глава представя иновативен модел за реорганизация на учебното съдържание на деца/ученици със СОП. Задълбочено, макар и в синтезиран модел се внася нов научен подход към индивидуалната учебна програма

като реорганизация на учебното съдържание и адаптиране на учебната програма към възможностите на детето в момента и последваща приложимост на придобитите знания в реалния живот, както и изискванията към общообразователният учител да познава много добре резултатите от диагностичната процедура за оценка на състоянието на детето и да работи в тясно сътрудничество с ресурсния учител.

Ако в първия параграф, докторантката дава заявка за формулиране на нов научен проблем - иновационни модели в учебната дейност с децата със СОП, то във втория параграф го обосновава с вещина и креативност чрез интегрирането му с осемте ключови компетентности на Европейската референтна рамка за ключовите компетентности и прилагането им в една реална образователна среда. В този формат на интерпретации, Костова извежда дисертационната проблематика от тясно фиксираното пространство в първи параграф – интегрирано образование в широтата на по-обхватния модел на приобщаващото образование. Докторантката сравнява създадения и апробиран модел със своеобразен шаблон, с „матрична таблица“, но коректно и научно прецизно уточнява, че моделът представлява педагогическа и инкрементна иновация т.е включва модификация и консолидация на съществуващи педагогически инструменти, които обаче в тази комбинация довеждат до нов резултат.

Втората глава представя изследователската програма с ясно формулирани цел, три подцели и обосновката им; три хипотези и тяхната обосновка; 7 изследователски задачи с обосновка за всяка от тях, като освен на авторски позиции, обосновките са базират на документи със световна значимост - Международното изследване за преподаване и учене TALIS за 2008 г. на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие и на научни публикации - Е.Евгениева, Д.Пенчева, Ш. Арслан, С. Джонев.

Методиката на изследването е описана прецизно и последователно, с ясно конструкция на етапите: предварително проучване, апробация на инструмента за същинското изследване, същинско изследване; с ясно обособени групи на въпросник: демографски данни, обща секция и регистриране на опита за работа с деца със СОП, въпроси върху учебното съдържание, включено в учебниците и учебните помагала по: български език и литература, математика, както и учебни ситуации, които имат важно значение за професионалното ориентиране и очакване и прогноза за професионалната реализация, за усилията, които ще породят удовлетвореност на масовия учител от ефективността на обучение на деца/ученици със СОП. Същинс-

кото изследване е апробация на иновативния модел. Включена е и Батерията на изследването съдържа: общ въпросник, въпросници за определяне на мотивация и нагласа и комплект с разработен пример за работа с модела за реорганизация на учебното съдържание за обучение на деца със специални образователни потребности и на диагностичен чек - лист на конкретен казус и попълнен на негова основа иновативен модел за реорганизация на учебното съдържание за конкретното дете. Батерията на основното изследване е апробирана.

Общият брой на участниците в проведените изследвания е 160, като в различните етапи на изследванията има различен брой участници.

В трета глава е представен анализ на резултатите. Резултатите са представени в хронологична последователност на етапите на провеждане на емпиричното изследване, специфично съобразно отделните хипотези, с богато онагледяване в схеми, 76 диаграми към фигури и 3 хистограми, с интересни и обобщаващи авторски интерпретации. Състоятелността на твърденията в трите поставени хипотези е доказана по необорим и безспорен начин. След анализа на резултатите по всяка хипотеза са изведени множество изводи с безапелационна насоченост към практиката и учебната дейност с деца със специални образователни потребности.

Конкретизирани са и обобщени препоръки към практиката.

Приносните моменти на дисертационния труд са изведени като теоретично-практически. Първият и вторият принос биха могли да се обединят и да не визират период от Възраждането до днес, тъй като не е ясно обособен историческия преглед. С висока обществена и образователна значимост е третия посочен принос за създаване на законодателен механизъм за акредитиране на условията в образователната институция, осигуряващи интеграцията на деца със специални образователни потребности. Посочените като четвърти и пети принос са ясно открити в целия дисертационен труд и с категорична доказателственост са изведени от изследователските резултати от въпросниците и диагностичната батарея на участниците в изследването и са насочени директно към практиката.

6. Лично участие на докторантката

Смятам, че проведеното дисертационно изследване, формулираните приноси и получени резултати са лична заслуга на докторантката. В дисертационния труд и в

автореферата ясно са открити и видни авторовото присъствие и пристрастие, творческата и емоционалната убеденост, почерк и стил.

7. Автореферат

Авторефератът е направен според изискванията на ЗРАСРБ и Правилника на СУ и отразява основните резултати, постигнати в дисертацията.

8. Критични забележки и препоръки

В реорганизираното учебно съдържание биха могли да се изведат примери от други области на учебния материал.

На пръв поглед, със задълбоченото интерпретиране на иновационния модел за реорганизирането на учебното съдържание, в заглавието на дисертационния труд би могъл да се внесе терминът „реорганизиране“ вместо използвания „редукция“, но от друга страна, макар и по-коректен спрямо съдържанието на дисертационния труд, терминът „реорганизиране“ не е достатъчно разпознаваем за образователното пространство. В тази насока, при бъдеща публикация на дисертационния труд, докторантката би могла да помисли за по-разширено заглавие.

9. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Категорично препоръчвам на докторантката Ася Костова да публикува дисертационното изследване във вид, подходящ и достъпен за употреба от общообразователни и ресурсни учители, както и от родители за учебната дейност и за формирането на компетенции с деца и ученици със специални образователни потребности.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд **съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката** и отговарят на **всички на** изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник

на ПУ „Паисий Хилендарски“. Представените материали и дисертационни резултати **напълно** съответстват на специфичните изисквания на Факултета по предучилищна и начална училищна педагогика, приети във връзка с Правилника на СУ за приложение на ЗРАСРБ.

Дисертационният труд показва, че докторантката Ася Иванова Костова **притежава** задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност Специална педагогика като **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“** на Ася Иванова Костова в област на висше образование: Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика, докторска програма Специална педагогика.

21.11. 2016 г.

Рецензент:

(проф.д.п.н. Дора Левтерова-Гаджалова)